

מתורת רבינו ראש הישיבה הגאון רבי ברוך דב דיסקין שליט"א

מתוך שיעורו השבועי בישיבת ארחות תורה • פרשת כי תצא תשפ"ג

וראית בשביה אשת יפת תאר וחשקת בה ולקחת לך לאשה

(כ"א. י"א)

פירש רש"י לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, שאם אין הקב"ה מתירה ישאנה באיסור, אבל אם נשאה סופו להיות שונאה וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה לכך נסמכו פרשיות הללו.

הנה האדם התחיל בדבר קטן שנשא את השבויה, דאמנם שהקב"ה התירה לו אבל עדיין יש בזה עבירה קטנה, דהאדם צריך לקדש עצמו במותר לו, ובסופו להגיע לחטא גדול שהוא בן סורר ומורה שרוצח אנשים, ויש לנו ללמוד שלפעמים האדם מתחיל בעבירה קלה מאד, ויכול להגרר מכך לעבירה גדולה.

ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים

(כ"א. י"ג)

באבן עזרא כתב וז"ל י"א כי זה הבכי על אביה ועל אמה שלא התיחדו, ולפי דעתי שחייב כל אדם בשקול הדעת לכבד את אביו ואת אמו בחיים ובמות, וטעם ובכתה שתתאבל עליהם כמשפט ישראלית כי היא מתיחדת עם נהרגו כאשר נשבית, ויש לעיין דכיון שהתגיירה והיא ישראלית אין זה אביה ואמה, ומאי טעמא חייבת בכבודם, וצ"ע.

כי תהינה לאיש שתי נשים וכו' והיה הבן הבכור לשניאה

(כ"א. ט"ו)

יש המביאים בשם הגר"א (בסי קול אליהו) דמדובר שגירש את אשתו השנואה ולקח אשה אחרת אהובה, ואשתו האהובה ילדה ולד ואחריה ילדה אשתו השנואה, דברור הדבר שאשתו השנואה התעברה קודם דהרי גרשה קודם שלקח את האהובה, ולכך כתבה התורה "והיה הבן הבכור לשניאה" דכיון שהתעברה קודם לכן בנה הוא הבכור.

ומבואר בדברי הגר"א שבכור נקרא בכור מהעיבור ולא מהלידה, וקשה דהרי מבואר שיעקב נוצר מטיפה ראשונה ועשו מהשניה, וא"כ מאי טעמא דעשו היה הבכור, [ואולי תאומים שאנן], ויל"ע בזה.

ובאמת היו שהכחישו הדבר שלא יצא כן מפי הגר"א זצ"ל, יעויין בהעמק דבר לנצי"ב זצ"ל שכתב "ולא אאמין לכל שמועה בשם רבינו הגר"א כי שקר העידו בשמו", והגר"ש קלוגר זצ"ל בחכמת שלמה (ח"י ס"י רע"ח) הביא ששמע דבר זה בשם הגר"ח מואלזין זצ"ל, וגם כתב שלא מאמין שיצא דבר זה מפי הגר"א זצ"ל.

ורגמהו כל אנשי עירו באבנים

(כ"א. כ"א)

איתא בסנהדרין (דף עב.) דנהרג על שם סופו שילסטם את הבריות, וקשה דהא רוצח דינו בסייף ולא בסקילה, וא"כ מ"ט בן סורר נסקל, וביאר בטעמא דקרא בשם המגיד מדובנא שיש רוצחים שראוי להם עונש סקילה, אלא דהעונש נקבע לפי הרוצח הרגיל והוא בסייף, וא"כ בבן סורר שנידון על שם סופו ולבסוף יהיה רוצח שראוי ליתן לו סקילה, ולכן נסקל באבנים.

כי קבור תקברנו ביום ההוא כי קללת אלקים תלוי

(כ"א. כ"ג)

פירש רש"י זלזולו של מלך הוא שאדם עשוי בדמות דיוקנו וישראל הם בניו. ויש לדון האם המצוה של קבורת מת היא מצוה דבין אדם לחבירו או בין אדם למקום, ומכאן משמע דהוי בין אדם למקום משום זלזולו של מלך, וכן מבואר בסנהדרין (דף מו:) שהאומר שלא יקברו אותו אין שומעין לו, מבואר דהוי מצוה למקום, אך באמת ברש"י שם פירש דהוא משום בזיון לקרוביו.

אמנם הרמב"ם (פ"י מאבל ה"א) כתב את המצוה דצריך לקוברו דהוא משום מצות קבורה, ובגמ' בברכות (דף כ.) בסוגיא דכבוד הבריות מבואר שהסיבה שצריך לקוברו משום דאין חכמה ואין תבונה ואין עצה כנגד ה', והיינו משום דאיכא זלזול במת, ומבואר דטעם הקבורה הוא משום בין אדם לחבירו, וצ"ע.

ולא ילבש גבר שמלת אשה

(כ"ב. ה')

איתא במכות (דף כ:) שהתולש שער לבן מוקנו עובר על לאו ד"לא ילבש", ויש לדון כשראובן תלש שער לבן לשמעון, דשמעון ודאי לא עובר בלאו, דהעבירה היא התלישה והוא לא תלש, אמנם יש לדון האם ראובן עובר בלאו, ונפק"מ אם יש לשמעון למונעו, [ושמעתי ממרן הגר"י זילברשטיין שליט"א מעשה באחד שהספר הוריד לו את השערות הלבנות, והמסתפר טען שאינו צריך לשלם כי סיפרו באיסור].

ולנערה לא תעשה דבר

(כ"ב. כ"ו)

בתרגום יונתן בן עוזיאל כתב "ולעולימתא לא תעבדון מדעם, אלהין גברא יפטרניה מיניה בגטא", והיינו דצריך לגרשה בגט, וצ"ע מ"ט צריך לתת לה גט והרי היה באונס.

ובמשאת המלך הביא בשם מרן הרב מפוניבז' זצ"ל דחיישינן שמא תחילתה באונס וסופה ברצון, דאע"ג דאינה נענשת מ"מ נאסרת וצריכה גט, [ועי"ש אריכות מהרמב"ם (ספה"מ שורש ח'), וע"ע בהפלאה בכתובות דף נא:].

ולא אבה ה' אלוקיך וגו'

(כ"ג. ו')

ראיתי לבאר דמואב יטענו שהרי בלעם לא קלל לבסוף, וא"כ השכירות הוא מקח טעות, ולמה אמר אשר שכר עליך את בלעם, וע"ז אמר "ולא אבה ה' אלוקיך", והיינו דהוא באמת מצידו קילל, ורק הקב"ה הפך את הקללה לברכה, ונמצא דהשכירות קיימת.

מוצא שפתיך תשמור

(כ"ג. כ"ד)

בנדרים (דף ח.) איתא האומר אשכים ואשנה פרק זה אשנה מסכתא זו נדר גדול נדר לאלוקי ישראל, וכתב הר"ן דהאי נדר שבועה הוא שאין נדר לעשות, וקשה דהרי יש נדרי מצוה, וצ"ל דנדרי מצוה הוא רק בדבר שאינו חייב ולא בדבר שחייב וכאן הוא חייב ללמוד, ואף דמבואר בגמ' (שם) דאי בעי פטר נפשיה בקר"ש, כבר כתב הר"ן דודאי מחוייב ללמוד כל הזמן, ורק דלא חשיב מושבע ועומד כיון שאינו מפורש בתורה, אבל מ"מ הרי הוא מחוייב ועל מה שהוא מחוייב לא שייך קבלה לדבר מצוה, וכן משמע בהעמק דבר (כאן) דהחיוב דנדרי מצוה הוא רק על קבלה שהוא מתנדב, ולא על מצוות שהוא מחוייב.

כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך

(כ"ג. כ"ה)

פירש רש"י בפועל הכתוב מדבר. מבואר שפועל שעובד בשדה מותר לו לאכול, ובגמ' ב"מ (דף צג.) איכא פלוגתא דרב ושמואל לגבי שומר בשדה, אם משמר כעושה מעשה ומותר לו לאכול או שאינו כעושה מעשה.

והנה להלן (כ"ה. ד') כתוב "לא תחסום שור בדישו", ויש לדון מה הדין כלב ששומר לגבי דין לא תחסום, אם משמר כעושה מעשה או לא, ומרן הגר"י אלישיב זצ"ל אמר שלכלב אין דעת לשמור, אלא רק כשאנשים מגיעים הוא נובח והאנשים מפחדים ממנו, אבל אי"ז מעשה שמירה.

ביומו תתן שכרו

(כ"ד. ט"ו)

מסופר על החפץ חיים שבערב שבת הלך לטבול במקוה וחזר כשהוא בשמחה גדולה, ושאלוהו מה הענין הגדול ששמח כל כך על שטבל במקוה, דאמנם במשנ"ב בהלכות ט' באב (ס"י תקנ"א ס"ק צ"ה) מזכיר את המנהג לטבול אבל מה הטעם לשמחה הגדולה, והשיב שלא משום זאת השמחה, אלא משום שלהגיע למקוה, שכר עגלון ושילם לו בזמן, ושמח שקיים את המצוה דביומו תתן שכרו.

דברי רבינו ראש הישיבה שליט"א

במעמד סיום הלכות שבת בשיעורו של הרה"ג ר' יאיר יששכר ינאי שליט"א בישיבה הקד' ע"י ארגון והגית יום א' ה' מנחם אב תשפ"ג

חז"ל אומרים "הנותן מתנה לחבירו צריך להודיעו", לא יודעים להעריך את "המתנה" שיש ללומדי הלכה. לפעמים חושבים שלימוד הלכה, היינו שאם יש שאלה, מעיינים במשנ"ב, שואלים רב... זה לא מספיק, אלא צריך ללמוד הלכה.

ויש בזה כמה וכמה דברים. ראשית דבר, אחד מחלקי התורה זה "הלכה", כתוב מיום שחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא "ארבע אמות של הלכה בלבד", כל אחד שחסר לו בהלכה, זה "חסר", הוא "בעל מום", אם אין לו ידיעה בהלכה, צריך לדעת הלכה, כמובן יש דרגות, כמה לדעת, עד היכן, אבל "לדעת הלכה" צריך לדעת.

יש ישיבות קטנות שמשקיעים בהלכה, וכשבאים משם לישיבה, רואים מיד שהם באים מישיבה פלונית, ששמה השקיעו הלכה, רואים מיד שזה "משהו אחר", בכל מקום, הם יודעים הלכה, הם יודעים ג"כ מה לשאול.. ככה שעצם לימוד ההלכה זה אחד מחלקי התורה, שצריכים ללמוד את זה, זה לא "רשות", אלא חובה, צריכים ללמוד את זה.

דבר נוסף, הלכה זה קצת לימוד קשה, דהיינו למי שלא הורגל בכך, אולי לא תמיד מרגישים כ"כ טעם בזה, לומדים קצות, רע"א, לומדים מערכות, אז מרגישים יותר את "הטעם", אבל בהלכה – פחות.. אבל זה ענין רק עד שמתרגלים, אבל מי שמתרגל ללמוד הלכה, מקבל טעם בזה.

וזה אחד מהדברים שאם לומדים את זה בגיל צעיר, מקבלים טעם בהלכה, אחר כך כבר יותר קשה, ואז רק מחפשים "שאלות" בהלכה, אבל את "הטעם" שיש בלימוד ההלכה, זה מי שזוכה בצעירותו ללמוד, הוא ממש "נהנה", יש הרבה להנות ממה שנמצא בהלכה, חוץ ממה שנמצא בהלכה הרבה "לומדעס", במשנ"ב בכלל יש הרבה לומדות, אבל גם בהלכה "עצמה" זה חלק מחלקי התורה.

ובאיזה שהוא מקום, מי שלומד הלכה, מתחבר ג"כ למה שלומדים, בגפ"ת אם לומד שבועות, ואפי' יבמות.. מי שלומד הלכה אפילו "אורח חיים" מקבל גישה אחרת בלימוד העיון.

מי שרואה ספרי חזו"א, זה ניכר מאוד! בכל המקומות יש הלכה, בקצות, בנתיבות, ברע"א, מביאים הרבה תשובות בהלכה, אבל אצל החזו"א זה מאוד ניכר, כשהוא לומד כל סוגיה, הוא מחבר את זה מאוד להלכה. מהחקירות הוא מוציא גם מהלכים בסוגיה, מתוך ההלכה הוא מוציא גם "פשט" בסוגיה, לפעמים הוא מתחיל מהסוגיה ויוצא להלכה, ולפעמים להיפך, לפעמים מתחילים יש לעיין מה יקרה כך ומה יקרה כך, ואז נכנסים להבין את העומק של הסוגיה.

בקיצור, זה "מתנה גדולה מאוד" שלומדים הלכה, ובגלל הקושי שבלימוד ההלכה, ולא שזה כ"כ "קשה" רק בגלל שלא מרגישים כ"כ טעם בהלכה, אז כשיש "חבורה" זה מועיל לכל דבר, כשיש חבורה ממילא זה נותן ללימוד, נותן הרגשה.. כשלומדים בחבורה, יותר מרגישים את הטעם בהלכה, מדברים ביחד..

ובפרט שיש פה את המגיד שיעור ידידו משכבר הימים, הגאון רבי יאיר יששכר ינאי שליט"א שהיה אצל מרן שר התורה הגאון רבי חיים קנייבסקי זצוק"ל שנים רבות, ור' חיים ענה לו על הרבה שאלות, וכתב לו ג"כ שהוא "ידי רב לו בהלכה", לא רק בלימוד ההלכה, אלא גם "בללמד לאחרים" איך "להגיש" את ההלכה, זוהי הזדמנות שלא חוזרת. אלו שכבר נמצאים, ודאי כבר מרגישים את זה, אחרי כמה זמן כבר מרגישים, ואלו שעדיין לא התחילו, ירגישו בעז"ה את "הטעם" בהלכה.

חבל, אסור לאבד את זה, גם אם בהתחלה לא מרגישים כ"כ את הטעם בזה, אבל עם הזמן, כל מי שלומד, מקבל ידיעות בהלכה, הוא מרגיש את זה, הוא מרגיש "תלמיד חכם" בשטח מסוים, יש לו ידיעות, יש לו הבנה בהלכה, הוא יודע מה לשאול, מה לדבר.

ניגשים אנשים שואלים שאלות, הוא יודע "מה מדברים", יש לפעמים אנשים שלא למדו הלכה, כשנכנסים לאיזה ענין הלכה, מסתכלים כקוף בבני אדם... לא מבינים על מה מדברים פה, אבל מי שלמד נכנס מיד לעניינים.

אמנם לוקח קצת זמן, אבל אין ספק שכל מי שיכנס לענין הזה, בודאי שעם הזמן ירגיש בזה תועלת "עצומה", וממשיכים את זה אחרי זה, גם אחרי החתונה, מי שהתחיל הלכה בצעירותו, זה לא עוזב אותו.

אנשים גדולים, תמיד היה להם קביעות ללמוד זמן בהלכה. אני ראיתי את מרן ראש הישיבה הגאון רבי גרשון אדלשטיין זצ"ל גם בשנה האחרונה, לפעמים היה יושב עם משנ"ב, ולומד משנ"ב כסדר, לפני כמה חודשים ראיתי אותו יושב עם משנ"ב כסדר, ידוע שהיה לו "קביעות" ללמוד משנ"ב.

גם אנשים גדולים, ראשי ישיבות ומרביצי תורה, לא עזבו אף פעם את לימוד ההלכה, תמיד כסדר היו לומדים את ההלכות, בפרט הלכות שמזמן לזמן, בקיצור כל מה שיש בהלכה.

הקב"ה יעזור שיתרבו הספסלים, נזכה למה שאמרו חז"ל מיום שחרב ביהמ"ק אין להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, ומהד' אמות של הלכה נגיע בעז"ה לבנין ביהמ"ק במהרה בימינו אמן.

ולסיום אומרים שהבריסקער רב אמר, שאם היו עובדים בביהמ"ק הוא היה "יודע כיצד לעשות העבודה", אנחנו יכולים ללמוד "מאה פעמים" קדשים, ולא נדע מה עושים למעשה.. הוא למד, למד את ההלכה "כפשוטו", כשיבנה ביהמ"ק הוא ידע לפסוק! בכל לימוד ראה את "הלכה" שבה.